

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 415

Ubezpieczenia wobec wyzwań XXI wieku

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2016

Redakcja wydawnicza: Jadwiga Marcinek
Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz
Korekta: Justyna Mroczkowska
Łamanie: Agata Wiszniowska
Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronach internetowych
www.pracnaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2016

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-571-1

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
ul. Komandorska 118/120, 53-345 Wrocław
tel./fax 71 36 80 602; e-mail: econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp	9
Maria Balcerowicz-Szkutnik, Włodzimierz Szkutnik: Problemy ubezpieczeń społecznych i emerytalnych w Federacji Rosyjskiej / Social and pension insurance problem in Russian Federation	11
Teresa H. Bednarczyk: Mikroubezpieczenia – innowacja produktowa czy powrót do korzeni? / Microinsurance – product innovation or return to the roots?.....	23
Barbara Cieślak: UBI zamiast czy obok SBM? / UBI together with or instead of BMS?.....	33
Roman Garbicz: Financial Effects of Social Security System Reforms in Selected Countries of the European Community / Efekty finansowe reform publicznych systemów ubezpieczeń społecznych w wybranych państwach Unii Europejskiej	42
Aleksandra Hęcka, Krzysztof Łyskawa: Ubezpieczenia zagrożeń środowiskowych w gospodarstwie rolnym / Insurance of environmental risk in agricultural entity.....	55
Marietta Janowicz-Lomott, Krzysztof Łyskawa: <i>Underwriting</i> i polityka lokacyjna zakładów ubezpieczeń w kształtowaniu taryf na rynku ubezpieczeń majątkowych / Underwriting and investment policy of insurances companies in creating rates on the market of property insurance.....	68
Maria Kiedrowska: Ryzyko badania sprawozdania finansowego zakładu ubezpieczeń / Insurance company financial statement audit risk	83
Bożena Kołosowska, Angelika Kuligowska: Praktyczne stosowanie triggerów na przykładzie ubezpieczenia gminy / Practical application triggers on the example of municipalities insurance	94
Rafał Komorowski, Katarzyna Kubiszewska: Islamic Takaful: Has it successfully substituted conventional insurance? / Islamic Takaful: czy skutecznie zastąpił ubezpieczenia komercyjne?.....	104
Lech Kujawski, Agnieszka Pobłocka: Oszacowanie rezerwy IBNR bayesowskim modelem <i>chain ladder</i> w ubezpieczeniach majątkowych / Bayesian methods for calculation the best estimate of IBNR technical provision in non-life insurance	115
Agnieszka Kurdyś-Kujawska: Motywy zakupu dobrowolnych ubezpieczeń przez rolników Pomorza Środkowego / The motives of purchase voluntary insurances by farmers of the Middle Pomerania	124

Robert Kurek: Nadzór nad globalnie działającymi zakładami ubezpieczeń – wymogi kapitałowe / Supervision over the globally functioning insurance institutions – capital requirements	134
Sergiusz Lenhardt: Perspektywy dla rynku ubezpieczeń samochodów zabytkowych w Polsce / Perspectives for the classic cars insurance market in Poland	143
Jerzy Łańcucki: Mechanizm nadzoru nad grupą ubezpieczeniową w nowych regulacjach unijnych / Mechanism of insurance group supervision in new EU regulations	152
Beata Nowotarska-Romaniak: The marketing meaning of customers as users of insurance services / Marketingowe znaczenie klientów jako użytkowników usług ubezpieczeniowych	163
Sylvia Pieńkowska-Kamieniecka: Partycypacja osób młodych w dodatkowym systemie emerytalnym / The participation of young people in the additional pension scheme	171
Piotr Pisarewicz: Wynagrodzenia z tytułu sprzedaży ubezpieczeń jako wyznacznik strategii rozwoju banków opartych na modelu współpracy z zakładami ubezpieczeń / Insurance commissions as a determinant of banks' strategies based on co-operation with an insurance companies.....	182
Agnieszka Przybylska-Mazur: Wybrana metoda oszacowania ryzyka rachunków zdrowia / Selected method of estimating the risk of health accounts.....	194
Paweł Rozumek: Instrumenty zarządzania ryzykiem katastroficznym i niekatastroficznym w rolnictwie – analiza porównawcza ubezpieczeń tradycyjnych i indeksowych / Catastrophic and non-catastrophic risk management tools in agriculture – comparative analysis of traditional and index insurances	203
Ewa Spigarska: Bilans zakładów ubezpieczeń na potrzeby wymogów wypłacalności i do celów statutowych – podobieństwa i różnice / Balance sheet of insurance companies for solvency requirements and for statutory purposes – similarities and differences.....	214
Grzegorz Strupczewski: Identyfikacja kluczowych determinant zakupu dotowanego ubezpieczenia upraw rolnych i zwierząt gospodarskich / Identification of the key determinants of subsidized crop and livestock insurance purchase.....	225
Waldemar Truszkiewicz: Medyczna ocena następstw szkody osobowej w roszczeniach odszkodowawczych – wielowymiarowy, nowoczesny System HBT (Human Body Trauma) Index w miejsce jednowymiarowej tabeli ZUS / Replacement of one-dimensional ZUS (Social Insurance Institute) table with a multidimensional, advanced HBT (Human Body Trauma) system in Medical valuation of consequences of injuries on the person in compensation claims	241

Tatiana Verezubova: Rodzaje ubezpieczeń w strategii finansowej zakładów ubezpieczeniowych rekomendowane na podstawie analizy ryzyka i rentowności – metodologia wyboru / The method of selection of preferential insurance forms based on risk analysis and profitability in financial strategy of insurance companies.....	250
Alicja Wolny-Dominiak, Stanisław Wanat: Taryfikacja <i>a priori</i> z wykorzystaniem kopuli / On the use of copula in ratemaking	258

Wstęp

Ubezpieczenie jako urządzenie gospodarcze funkcjonuje od bardzo dawna. We współczesnych czasach w wielu krajach w ramach rynków finansowych działają rozwinięte w różnym stopniu rynki ubezpieczeniowe. Ryzyko, które towarzyszy człowiekowi od zarania dziejów i które dało początek zorganizowania instytucji ubezpieczenia, występuje ciągle i jednocześnie na skutek rozwoju cywilizacyjnego, rozwoju technologicznego oraz zmieniających się procesów demograficznych. Pojawiają się nowe kategorie ryzyka, które mogą być przedmiotem ubezpieczenia. Wobec zmieniającego się otoczenia rynek ubezpieczeniowy dostosowuje się i proponuje nowe produkty ubezpieczeniowe. Jednocześnie zakłady ubezpieczeń z obowiązku muszą dbać o bezpieczeństwo finansowe swoich klientów, aby nie podważyć podstawowej zasady realności ochrony ubezpieczeniowej. Wszystkie te zjawiska można zaliczyć do obszarów badawczych środowiska akademickiego zajmującego się problematyką ubezpieczeniową. Ponadto nowe tendencje, które pojawiają się w systemach emerytalnych, wywołane starzeniem się społeczeństw i niewydolnością repartycyjnego systemu emerytalnego, a równocześnie pojawiającymi się kryzysami na rynkach finansowych, generują cały szereg problemów badawczych, które są również w zasięgu zainteresowań wielu środowisk akademickich. Funkcjonujący w Polsce od kilkunastu lat nowy system emerytalny budzi różne kontrowersyjne dyskusje i skłania do wstępnej oceny, a zagadnienia te wiążą się z funkcjonowaniem systemu ubezpieczeń społecznych, w tym również z finansowaniem ochrony zdrowia.

Jak widać, tematyka badawcza obejmująca bardzo szeroko rozumiane ubezpieczenia od strony teoretycznej, jak również praktyki ubezpieczeniowej, jest niezwykle obszerna. Wszystkie te problemy są zawarte w przygotowanej pracy.

Zbiór zawiera artykuły, zaprezentowane na IX Międzynarodowej Konferencji „Ubezpieczenia wobec wyzwań XXI wieku”, która odbyła się w maju 2015 r. w Rydzynie. Konferencja jest organizowana z inicjatywy i w wyniku współpracy Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu i Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu. Biorą w niej udział osoby reprezentujące wszystkie czołowe krajowe środowiska akademickie zajmujące się problematyką ubezpieczeniową oraz przedstawiciele praktyki ubezpieczeniowej. Od kilku lat przyjeżdżają również uczestnicy z zagranicy, z takich państw, jak: Rosja, Ukraina, Białoruś, Słowacja, Czechy i Niemcy. Tematyka badawcza prezentowana na obradach koncentruje się wokół następujących zagadnień:

- Funkcjonowanie rynku ubezpieczeniowego w Polsce i w świecie
- Zarządzanie ryzykiem w ubezpieczeniach
- Gospodarka finansowa ubezpieczycieli

- Zastosowanie metod ilościowych w ubezpieczeniach
 - Problematyka prawna w ubezpieczeniach
- Artykuły opublikowane w tym opracowaniu dotyczą powyższych zagadnień.

Pragniemy wszystkim Autorom serdecznie podziękować za przygotowanie interesujących artykułów poruszających wiele ważnych, aktualnych problemów i mamy nadzieję, że publikacja ta wzbogaci literaturę ubezpieczeniową i będzie inspiracją do dalszych badań.

W imieniu Autorów i własnym wyrażamy głęboką wdzięczność recenzentom: Pani Profesor Marii Balcerowicz-Szkutnik, Pani Profesor Teresie Bednarczyk, Panu Profesorowi Jackowi Lisowskiemu, Panu Profesorowi Markowi Monkiewiczowi, Panu Profesorowi Kazimierzowi Ortyńskiemu, Pani Profesor Wandzie Sułkowskiej, Panu Profesorowi Włodzimierzowi Szkutnikowi, Panu Profesorowi Tadeuszowi Szumliczowi oraz Panu Profesorowi Adamowi Śliwińskiemu – za cenne uwagi, które pozwoliły nadać publikacji lepszy kształt.

Redaktorzy naukowii
Wanda Ronka-Chmielowiec
Patrycja Kowalczyk-Rólczyńska

Bożena Kołosowska, Angelika Kuligowska

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

e-mails: bkolosowska@gmail.com, kuligowska.angelika@gmail.com

PRAKTYCZNE STOSOWANIE TRIGGERÓW NA PRZYKŁADZIE UBEZPIECZENIA GMINY

PRACTICAL APPLICATION OF TRIGGERS ON THE EXAMPLE OF MUNICIPALITIES INSURANCE

DOI: 10.15611/pn.2016.415.08

Streszczenie: Skutki zdarzenia powodującego szkodę mogą być widoczne od razu, ale może także upłynąć pewien okres, zanim się ujawnią. Wynikiem analizy ryzyka i tego, kiedy ujawni się ewentualna szkoda, powinien być dobór odpowiedniego triggera szkodowego, czyli czasowego zakresu ochrony ubezpieczeniowej. W celu prawidłowego zawarcia umowy ubezpieczenia OC należy dokonać analizy kilku elementów, które przesądzą o rzeczywistym zakresie ubezpieczenia. Celem artykułu jest zbadanie stosowanych w praktyce triggerów czasowych na przykładzie ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej gmin. Zostaną przeanalizowane gminy z województwa kujawsko-pomorskiego, które wybierały ubezpieczyciela w drodze przetargu nieograniczonego. Wynik zostanie porównany z zakresem czasowym ochrony poszczególnych OWU ubezpieczycieli oferujących ubezpieczenie dla jednostek samorządu terytorialnego. Dodatkowo przeprowadzono wywiady z brokerami, którzy zajmują się obsługą brokerską badanych gmin.

Słowa kluczowe: trigger, ubezpieczenie gminy, czasowy zakres ochrony.

Summary: The effects of events that cause injury can be seen immediately, but it may take some time before they manifest themselves. The result of risk analysis and the time of potential loss disclosure should be the selection of a suitable damage trigger, that is temporary scope of insurance coverage. In order to properly conclude an insurance contract liability, several elements that determine the true scope of insurance should be examined. The article aims to investigate triggers which are used in practice on the example of municipalities liability insurance. The paper analyzes the municipalities of Kujawsko-Pomorskie Voivodeship, which chose an insurer by way of open tender. The result analysis was compared with the triggers of individual insurers offering insurance for local government units.

Keywords: trigger, insurance of municipality, temporary scope of protection.

1. Wstęp

Zdaniem wielu prawników nowelizacja z 2007 r. zmieniająca m.in. art. 822 KC [Ustawa z 13 kwietnia 2007] wprowadza w nim rewolucyjne i zarazem długo oczekiwane oraz postulowane przez doktrynę regulacje, pozwalające na kształtowanie odpowiedzialności cywilnej zakładu ubezpieczeń na podstawie konstrukcji tzw. triggerów [Gredka 2007]. W poprzednim systemie prawnym ustawodawca obligatoryjnie zdefiniował wypadek ubezpieczeniowy jako zdarzenie wywołujące szkodę, mające miejsce w okresie ubezpieczenia. Od 10 sierpnia 2007 r. występuje możliwość wyboru rodzaju triggera¹.

Wiele artykułów oraz opracowań, a także komentarzy traktuje o części teoretycznej triggerów, o wadach i zaletach konkretnych konstrukcji czasowego zakresu ochrony OC. Mnóstwo uwagi zostało także poświęcone kwestii zmian definicji wypadku ubezpieczeniowego w kolejnych umowach ubezpieczeniowych oraz związanych z tym zagrożeń [Chrościcki 2008; Orlicki, Pokrzywniak 2008]. Brakuje natomiast badań na temat częstości oraz powodów wybierania danego triggera do ubezpieczenia. Niniejszy artykuł poświęcony jest problematyce praktycznego stosowania triggerów w umowach ubezpieczeniowych gmin.

2. Cel i hipoteza

Celem artykułu jest zbadanie stosowanych w praktyce triggerów czasowych na przykładzie ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej gmin. Umowy ubezpieczenia zawierane na podstawie Ogólnych Warunków Ubezpieczenia mają zastosowany trigger narzucony przez ubezpieczyciela. Analiza tych warunków nie daje wiedzy na temat wyboru konkretnego triggera, gdy istnieje taka możliwość. Taką wiedzę mogą dać umowy ubezpieczenia zawierane przy współpracy z brokerem ubezpieczeniowym, dlatego zostały przeanalizowane gminy z województwa kujawsko-pomorskiego, które wybierały ubezpieczyciela w drodze przetargu nieograniczonego. Specyfikacje Istotnych Warunków Zamówienia (SIWZ) zostają określone przez brokera i przez władze gmin, również w kwestii zakresu czasowego ochrony. Wynik został porównany z zakresem czasowym ochrony Ogólnych Warunków Ubezpieczenia poszczególnych ubezpieczycieli oferujących ochronę m.in. dla jednostek samorządu terytorialnego.

Definicja wypadku ubezpieczeniowego, jako zdarzenia będącego źródłem szkody (*act committed*), jest najstarsza historycznie, a więc najbardziej ugruntowana w ubezpieczeniach OC, a także odpowiadająca potocznemu rozumieniu tego terminu. Tego rodzaju ujęcie jest też najszersze. Zakład ubezpieczeń odpowiada od chwili zaistnienia zdarzenia będącego źródłem szkody aż do upływu terminu przedawnienia, bez

¹ Więcej na temat regulacji prawnych dotyczących art. 822 KC przed nowelizacją z roku 2007 zob. m.in. M. Serwach [2010], E. Wierzbicka [2011].

względu na to, kiedy zostaną zgłoszone roszczenia z ich tytułu. Definicja wypadku ubezpieczeniowego konstruowana jest jako błędne działanie lub zaniechanie, które musi zaistnieć w okresie ubezpieczenia. Ubezpieczony objęty jest ochroną z danej polisy tak długo, jak długo roszczenie osoby poszkodowanej nie będzie przedawnione w stosunku do niego. Dla zadziałania polisy nieważne jest, kiedy powstanie czy ujawni się szkoda ani kiedy wniesione zostanie formalne roszczenie z tego tytułu. W przypadku tego triggera nie ma znaczenia, czy zostanie zawarta kolejna polisa, na jakich warunkach oraz u tego samego czy innego ubezpieczyciela. Nie ma także problemu z ochroną w przypadku zakończenia działalności, do zdarzeń z przeszłości będzie miała bowiem zastosowanie polisa z danego okresu.

W konsekwencji postawiono hipotezę, że gminy, określając zakres ubezpieczenia, wybierają trigger *act committed*. Za postawioną hipotezą przemawia również fakt, że ustawodawca w art. 9 ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych [Ustawa z 22 maja 2003] narzuca stosowanie właśnie tego triggera.

Badaniu poddanych zostało 76 gmin z 9 sąsiadujących powiatów województwa kujawsko-pomorskiego: aleksandrowskiego, bydgoskiego, inowrocławskiego, lipnowskiego, mogileńskiego, radziejowskiego, toruńskiego, włocławskiego i żnińskiego, oraz trzy miasta na prawach powiatu: Bydgoszcz, Toruń oraz Włocławek.

Spośród wszystkich badanych gmin tylko 49 wybierało ubezpieczyciela w przetargu nieograniczonym i to one podlegały szczegółowym analizom. Pozostałe gminy zawierają ubezpieczenia na mocy obowiązujących Ogólnych Warunków Ubezpieczenia. Materiały źródłowe, które posłużyły do badania, pochodziły ze stron Biuletynów Informacji Publicznej każdej z gmin i były to Specyfikacje Istotnych Warunków Zamówienia. Podlegający analizie zakres czasowy ochrony odpowiedzialności cywilnej gmin został określony w części dotyczącej szczegółowego opisu przedmiotu zamówienia, w miejscu definicji wypadku ubezpieczeniowego.

Dodatkowo w poszukiwaniu odpowiedzi, dlaczego akurat ten trigger został wybrany do ubezpieczenia, przeprowadzono wywiad z brokerami, którzy obsługują analizowane gminy.

3. Zakres czasowy ochrony

W ubezpieczeniach majątkowych chwila powstania wypadku co do zasady pokrywa się z momentem wystąpienia zdarzenia i samej szkody. W ubezpieczeniach OC proces jego powstawania można podzielić na kilka etapów: wystąpienie zdarzenia powodującego szkodę, powstanie szkody, odkrycie szkody oraz zgłoszenie roszczenia. Określenie ram czasowych odpowiedzialności ubezpieczyciela w ubezpieczeniu odpowiedzialności cywilnej związane jest z definicją wypadku ubezpieczeniowego. Odnosi się on do tzw. czasowego zakresu ochrony, nazywanego z angielskiego triggerem („zapadką czasową”). Decyduje o tym, kiedy w ramach czasowych zakład ubezpieczeń będzie pozostawał w ryzyku z danej umowy OC. Trigger zatem to jeden z najważniejszych parametrów tego ubezpieczenia.

Rodzaj triggera określa się, definiując wypadek ubezpieczeniowy, i tym samym:

- *trigger act committed* – wypadkiem ubezpieczeniowym będzie wystąpienie w okresie ubezpieczenia zdarzenia powodującego szkodę – pierwotną przyczynę szkody, która będzie wadliwym działaniem lub zaniechaniem;
- *trigger loss occurrence* – wypadkiem ubezpieczeniowym będzie powstanie w okresie ubezpieczenia konkretnej szkody;
- *trigger loss manifestation* – wypadkiem ubezpieczeniowym będzie ujawnienie się w okresie ubezpieczenia szkody;
- *trigger claims made* – wypadkiem ubezpieczeniowym będzie zgłoszenie szkody w okresie ubezpieczenia.

Powstaje pytanie, czy wypadek ubezpieczeniowy może być tożsamy ze zdarzeniem będącym źródłem szkody? Owszem, ale co najwyżej w ubezpieczeniach mienia, ponieważ zazwyczaj można wskazać jedno zdarzenie, które w określonym czasie wywołało wypadek. Nie jest trudno stronom umowy ubezpieczeniowej określić, czy negatywne skutki pożaru lub kradzieży zostały objęte zakresem ochrony. W jednej chwili dochodzi do samego zdarzenia oraz jego negatywnych skutków w postaci szkody. Trudności pojawiają się wtedy, gdy termin wypadku ubezpieczeniowego składa się z szeregu zdarzeń czasowo odległych od siebie. Z tego rodzaju sytuacją mamy do czynienia na gruncie ubezpieczenia OC. Cztery czynniki, od których zależy odpowiedzialność ubezpieczyciela, mogą wystąpić w różnym czasie: zdarzenie będące źródłem szkody może zaistnieć dużo wcześniej niż powstanie tej szkody, a jej ujawnienie się i zgłoszenie roszczeń przez poszkodowanego dużo później.

Jeśli wszystkie wymienione elementy wystąpią w trakcie trwania jednej umowy ubezpieczenia, stroną postępowania jest jeden ubezpieczyciel. Co, gdy część z tych zdarzeń zrealizuje się po wygaśnięciu stosunku ubezpieczenia? Jeśli ubezpieczający kolejną umowę zawarł z tym samym ubezpieczycielem, sprawdzeniu podlegają warunki ubezpieczenia (mógł przecież zmienić sumę gwarancyjną), a także ustalenie, która umowa stanowi podstawę wypłaty odszkodowania. Dochodzą również kwestie zakresu odpowiedzialności zakładu.

Sprawa komplikuje się, gdy w trakcie realizowania się kolejnych zdarzeń związanych z ujawnieniem i zgłoszeniem szkody ubezpieczający zmienił dotychczasowego ubezpieczyciela. Należy zatem najpierw ustalić, który ubezpieczyciel ponosi odpowiedzialność. Analizie podlegają definicje wypadku ubezpieczeniowego, które określone przez strony umowy ubezpieczenia OC rozstrzygają problem.

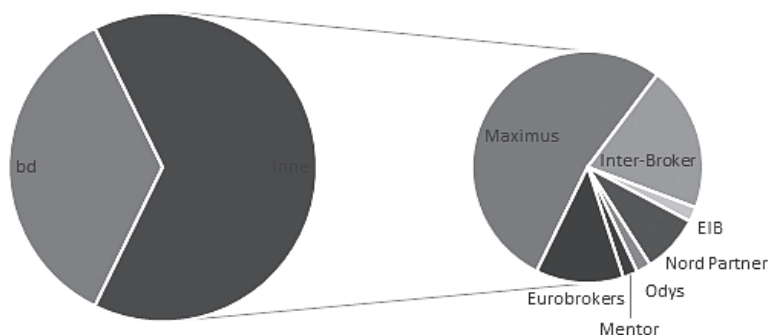
Kwestie określenia zalet i wad, jakie może rodzić każda z konstrukcji, były już przedmiotem wielu dyskusji [Serwach 2007; Krajewski 2004]. Jak bowiem dowodzi najnowsza praktyka ubezpieczeniowa, łączenie najczęściej występujących triggerów lub ich modyfikacja prowadzi niejednokrotnie do powstania zastrzeżeń oraz wątpliwości interpretacyjnych [Serwach 2007]. Zmiana triggera może bowiem spowodować powstanie bardzo istotnej luki czasowej w odpowiedzialności ponoszonej przez ubezpieczycieli.

W przypadku gmin największe znaczenie ma występowanie danego triggera przy roszczeniach ze szkód osobowych. Niejednokrotnie osoby poszkodowane nie wiedzą,

że mają prawo zgłosić roszczenie oraz do kogo mają to zrobić. Na rynku działa wiele agencji odszkodowawczych, które pomagają przygotować dokumentację dowodową potrzebną do domagania się odszkodowania i udowodnienia winy gminy. Najczęstsze szkody osobowe zgłaszane do gmin spowodowane są nierówną, uszkodzoną lub śliską nawierzchnią. Złamania oraz zwichnięcia są konsekwencją upadku na drogach lub chodnikach należących do gminy. Rekonwalescencja najczęściej trwa od pół roku do dwóch lat. Według pracowników Biura Likwidacji Szkód Inter-Broker sp. z o.o. nawet przy zwykłym złamaniu czy zwichnięciu roszczenie wpływa do gminy średnio pół roku od wypadku.

4. Triggery stosowane przez gminy

Przedmiotem badania są najmniejsze jednostki samorządu terytorialnego, czyli gminy. Zawierają one ubezpieczenie w postępowaniu o udzielenie zamówienia publicznego prowadzone w trybie przetargu nieograniczonego [Ustawa z 29 stycznia 2004]. Chociaż obowiązek stosowania ustawy występuje dopiero, gdy wartość zamówienia przekracza 30 000 euro, wszystkie 49 gmin wybrało ubezpieczyciela w tej formie. Postępowanie prowadzone było przy udziale brokerów ubezpieczeniowych – pełnomocników zamawiającego działającego na podstawie pełnomocnictwa, i byli to: Maximus Broker Sp. z o.o., Inter-Broker Sp. z o.o., Eurobrokers Sp. z o.o., Nord Partner Sp. z o.o., Mentor SA, Grupa Brokerska Odys Sp. z o.o. oraz EIB SA. Rysunek 1 pokazuje, jak rozkłada się procentowo udział brokerów obsługujących badane gminy. Brak danych oznacza, że nie udało się uzyskać informacji, czy dane gminy współpracują z brokerem ubezpieczeniowym oraz że nie wybierały one ubezpieczyciela w drodze przetargu, dlatego nie podlegały szczegółowym analizom.

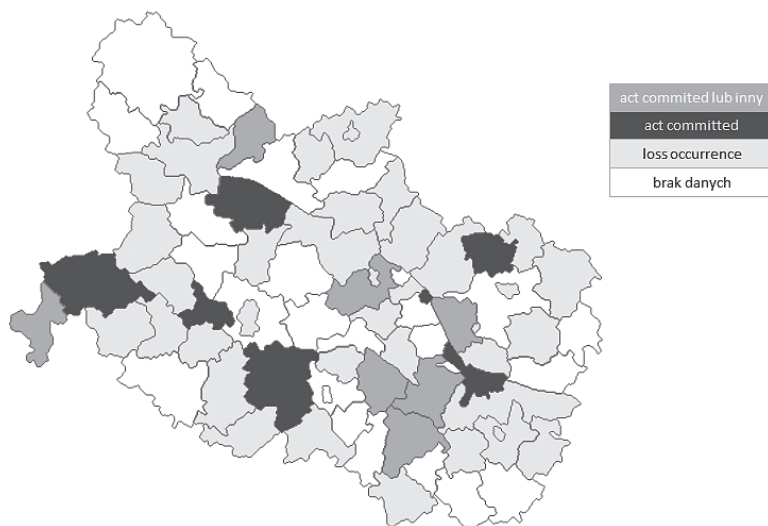
bd – brak danych na temat brokera, który obsługiwał badane gminy

Rys. 1. Udział brokerów obsługujących badane gminy

Źródło: opracowanie własne.

Większa część rynku obsługiwana jest przez Maximus Broker Sp. z o.o., bo aż 25 gmin z 76. Broker ten nie tylko w tym badaniu, ale także w swoim całym portfelu klientów posiada najwięcej jednostek samorządu terytorialnego spośród wszystkich brokerów. Tym samym ma największe doświadczenie w konstruowaniu programów ubezpieczeniowych dla jednostek samorządu terytorialnego.

Program ubezpieczeniowy dla gmin w dużym stopniu jest opracowywany przez brokera, dlatego można by przewidywać, że we wszystkich gminach obsługiwanych przez tego samego brokera występuje jeden trigger. Badanie pokazuje jednak, że występują wyjątki: 3 gminy obsługiwane przez Nord Partnera posiadają trigger *loss occurrence*, natomiast 1 gmina *act committed*. Podobnie firma Maximus w przypadku 19 gmin określiła obligatoryjnie trigger jako *loss occurrence*, natomiast w pozostałych gminach, czyli 7, pozostawiła dowolność wyboru triggera przez ubezpieczyciela. Rysunek 2 przedstawia graficznie na mapie, które gminy posiadają dany trigger. 73% badanych gmin posiada ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej z triggerem *loss occurrence*, a 14% trigger *act committed*. Brak danych oznacza, że nie udało się uzyskać informacji na temat stosowanych triggerów.

Brak danych oznacza, że nie udało się uzyskać informacji na temat triggera w ubezpieczeniu OC danej gminy; *act committed* lub inny – oznacza, że w SIWZ danej gminy pozostawiono dowolność i to ubezpieczyciel mógł określić trigger dla tego ubezpieczenia.

Rys. 2. Triggerzy w ubezpieczeniu odpowiedzialności cywilnej badanych gmin

Źródło: opracowanie własne.

W przypadku 7 gmin (Aleksandrów Kujawski, Bobrowniki, Brześć Kujawski, Janowiec Wielkopolski, Lubraniec, Osiećcyn, Dąbrowa Chełmińska) zapisy w specyfikacji nie wskazują jednoznacznie na stosowany trigger: „Wypadek ubezpieczeniowy

oznacza wystąpienie zdarzenia powodującego szkodę, które miało miejsce w okresie ubezpieczenia, zgodnie z zapisami art. 822 §2 k.c. Dopuszczalna jest też definicja wypadku ubezpieczeniowego oznaczającego powstanie szkody w okresie ubezpieczenia, zgodnie z zapisami art. 822 § 3 k.c.” Na rysunku 2 gminy te oznaczone zostały „*act committed* lub inny”. Zacytowany zapis decyduje o tym, że opis przedmiotu zamówienia staje się niejednoznaczny, a w procedurze badania ofert złożonych przez wykonawców niemożliwe jest faktyczne ich porównanie. Wprowadzono przez niego bowiem możliwość składania ofert różnych w zakresie proponowanej ochrony ubezpieczeniowej. Zarówno znawcy prawa cywilnego, jak i ubezpieczeniowego podkreślają wagę podejmowanych decyzji co do wyboru zakresu ochrony ubezpieczyciela. Powyższe zapisy nie wskazują jednak na to, by kwestia ta miała większe znaczenie dla osób konstruujących zapisy SIWZ. Maximus odszedł od tych zapisów i w kolejnych specyfikacjach jednoznacznie określa już trigger *loss occurrence* jako jedyny.

Według Maximus Broker sp. z o.o., który ubezpiecza najwięcej badanych gmin, nie ma znaczenia trigger z OWU. W przypadku klientów starają się nie wiązać ich na stałe z zakładem ubezpieczeń, czyli najważniejsze jest, żeby ubezpieczony miał taką polisę, która w przypadku zgłoszenia szkody przez osobę trzecią za trzy lata też będzie działać, nawet jeśli ubezpieczony przestanie kontynuować zawieranie polis. To gwarantuje trigger *loss occurrence*.

W przypadku roszczeń wpływających do gmin czas między przyczyną szkody a samym zaistnieniem szkody jest tak zbliżony, że nie ma konieczności zawierania ubezpieczeń na triggerze *act committed*. Trudności pojawiłyby się przy likwidacji szkód, ponieważ łatwiej jest wskazać czas, kiedy zaistniała szkoda, niż moment, kiedy powstały przyczyny późniejszej szkody. Według tego samego brokera znaczenie ma wybór innego triggera w przypadku ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej członków władz spółek (D&O) lub ubezpieczenia OC funkcjonariuszy. Umowy ubezpieczenia D&O zawierane są na triggerze *claims made*, a ubezpieczenie OC funkcjonariuszy proponowane jest przez ubezpieczycieli w wariantcie tańszym *claims made* oraz wariantcie droższym *act committed*.

5. Triggery w Ogólnych Warunkach Ubezpieczenia

Analiza programów ubezpieczeniowych gmin jednoznacznie pokazuje, że najczęściej stosowanym triggerem jest *loss occurrence*. Z wywiadu z brokerem Eurobrokers, który tworzył część omawianych specyfikacji, uzyskano informacje, że najważniejsze jest dobro ubezpieczonego, a także stworzenie programu ubezpieczeniowego, który zapewni najszerszą ochronę. Według tego brokera ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej, w której wypadek ubezpieczeniowy zdefiniowany jest na triggerze *loss occurrence*, jest wystarczający dla zapewnienia pełnej ochrony. Analiza definicji wypadku ubezpieczeniowego w Ogólnych Warunków Ubezpieczenia przykładowych ubezpieczycieli pokazuje, że ubezpieczenie OC oparte jest na triggerze *loss occurrence* (tab. 2).

Tabela 2. Trigger w Ogólnych Warunkach Ubezpieczenia wybranych ubezpieczycieli.

Lp.	Zakład ubezpieczeń	Trigger	OWU
1	PZU SA	<i>loss occurrence</i>	PZU Doradca
2	TUIR Warta SA	<i>loss occurrence</i>	TUIR Warta SA OWU Odpowiedzialności Cywilnej
3	STU Ergo Hestia SA	<i>loss occurrence</i>	OWU Odpowiedzialności Cywilnej Hestia Biznes
4	TU Allianz Polska SA	<i>loss occurrence</i>	Odpowiedzialności Cywilnej z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej i posiadania mienia
5	Concordia	<i>loss occurrence</i>	Concordia Profit
6	InterRisk TU SA	<i>loss occurrence</i>	OWU Odpowiedzialności Cywilnej
7	Uniq TU SA	<i>loss occurrence</i>	Firma Planowanie
8	Compensa TU SA	<i>loss occurrence</i>	OWU Odpowiedzialności Cywilnej
9	TUW TUW	<i>loss occurrence</i>	TUW Bezpieczna firma
10	Generali TU SA	<i>loss occurrence</i>	OWU Podmiotów Gospodarczych „Generali Presto”

Źródło: opracowanie własne na podstawie Ogólnych Warunków Ubezpieczenia poszczególnych ubezpieczycieli.

Najczęściej w odpowiedziach jako główny powód wyboru triggera *loss occurrence*, oprócz tego, że zapewnia on ciągłość ochrony i jest wystarczający dla działalności, jaką prowadzą gminy, podano chęć składania ofert w przetargu w triggerze, który jest w warunkach ubezpieczenia oferowanych bez przetargu. Padła również odpowiedź, że ma to wpływ na cenę ubezpieczenia. Trudno jednak wyciągnąć takie wnioski z analizy, ponieważ na wysokość składki ubezpieczenia gminy wpływa wiele czynników, m.in. wielkość, liczba szkód w latach poprzednich czy zakres ubezpieczenia. Potrzebne byłoby zbadanie sposobu obliczania składki przez ubezpieczycieli.

6. Zakończenie

Ubezpieczyciel odpowiada w razie wyrządzenia szkody przez ubezpieczonego sprawcę w granicach określonych w umowie ubezpieczenia OC. Zakresem udzielonej ochrony wyznaczone zostały nie tylko przedmiotowe, podmiotowe czy kwotowe granice, ale także wskazane w umowie i związane pośrednio z pojęciem wypadku ramy czasowe. Jaki trigger został określony w warunkach ubezpieczenia, najczęściej ma znaczenie przy szkodach osobowych, gdy roszczenie osoby poszkodowanej wpływa długo po momencie zaistnienia szkody. Spośród badanych gmin zaledwie kilka w swoim ubezpieczeniu odpowiedzialności cywilnej posiadało trigger *act committed*. Najczęściej stosowanym w przetargach na ubezpieczenie gmin był trigger *loss occurrence*, ten sam, który określony jest w przeanalizowanych Ogólnych Warunkach Ubezpieczenia.

Postawiona na początku artykułu hipoteza, że gminy określając zakres ubezpieczenia, wybierają trigger *act committed*, podlega odrzuceniu. Wiele powstało publikacji na

temat czasowego zakresu ochrony umowy ubezpieczeniowej, natomiast jak pokazuje praktyka, nie wszyscy określili ten sam trigger w umowach gmin, nawet jeden broker w obrębie swoich klientów. Chociaż *act committed* zapewnia najszerszą ochronę, to wcale nie dominuje w ubezpieczeniach dobrowolnego ubezpieczenia OC. Zaledwie kilka gmin posiadało taki zakres ochrony. Czyżby rynek nie dojrzał do likwidacji szkód, których ubezpieczyciel odpowiada za przyczynę szkody? Przyczyna ta może być oddalona w czasie i trudna do udowodnienia, może się na nią składać też kilka czynników.

Badanie pozwala wyciągnąć także inne wnioski: wszystkie gminy poddane analizie przeprowadzają przetarg przy obsłudze brokera z Torunia lub Bydgoszczy. Najwięcej, bo aż 25 gmin z 49, obsługiwanych jest przez Maximus Broker. Co więcej, to, że gminy posiadają tego samego brokera, nie znaczy, że mają ten sam trigger w swoich umowach. Powody tego typu wyborów pozostają nieodgadnięte. Czy zależy to od wielkości gminy, liczby mieszkańców, budżetu, a może od osoby, która przygotowuje program ubezpieczeniowy?

Dla zakresu ochrony ubezpieczonego duże znaczenie ma wybór konkretnego triggera. Określenie natomiast powodu, dla którego akurat dany trigger, czyli *loss occurrence* w większości zakresów ubezpieczenia, podyktowane zostało dobrem ubezpieczonego. Łączy on powstanie odpowiedzialności zakładu ubezpieczeń z chwilą powstania szkody. Trudności mogą pojawić się w przypadku szkód ewolucyjnych, o długim okresie inkubacji, kiedy nie zawsze jest możliwe precyzyjne ustalenie chwili ich wystąpienia. Dlatego wydaje się on mało przydatny przy poszukiwaniu odpowiedniego rozwiązania dla podmiotu, którego działalność może prowadzić do powstania szkody w środowisku.

Literatura

- Chrościcki A., 2008, *Umowa ubezpieczenia po nowelizacji kodeksu cywilnego. Komentarz*, Oficyna Wydawnicza Branta, Bydgoszcz.
- Ciszewski J. (red.), 2014, *Kodeks cywilny. Komentarz*, LexisNexis, Warszawa.
- Dokumentacje przetargowe, w tym Specyfikacje Istotnych Warunków Zamówienia badanych gmin.
- Gredka I., 2007, *Kilka uwag o nowelizacji 822 KC*, Monitor Prawniczy, nr 16.
- Krajewski M., 2011, *Ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej według kodeksu cywilnego*, Wolters Kluwer SA, Warszawa.
- Ogólne warunki kompleksowego ubezpieczenia PZU Doradca ustalone uchwałą nr UZ/49/2011 zarządu PZU SA z dnia 10 lutego 2011 r. ze zmianami ustalonymi uchwałą nr UZ/411/2011 z dnia 22 grudnia 2011 r. oraz uchwałą nr UZ/23/2013 z dnia 30 stycznia 2013 r.
- Ogólne Warunki Ubezpieczenia Concordii „Profit” zatwierdzone Uchwałą Zarządu Towarzystwa z dnia 16 lipca 2007 r.
- Ogólne warunki ubezpieczenia przyjęte uchwałą Zarządu Generali nr GNL/1/3/3/2014 w dniu 24 marca 2014 r.
- Ogólne warunki ubezpieczenia zatwierdzone uchwałą nr 251/08 Zarządu TUW „TUW” z dnia 4 lipca 2008 r. oraz Zarządzeniem Prezesa TUW „TUW” nr 25/08 z dnia 4 lipca 2008.
- Ogólne warunki ubezpieczenia zatwierdzone uchwałą Zarządu Allianz nr 86/2010.

- Ogólne warunki ubezpieczenia zatwierdzone Uchwałą Zarządu UNIQA TU SA nr 87/2010 z dnia 21 czerwca 2010 r.
- Orlicki M., Pokrzywniak J., 2008, *Umowa ubezpieczenia. Komentarz do nowelizacji kodeksu cywilnego*, Oficyna Wydawnicza Branta, Warszawa.
- OWU Odpowiedzialności Cywilnej Hestia Biznes wchodzące w życie z dniem 17 lutego 2014 r.
- OWU Odpowiedzialności Cywilnej zatwierdzone uchwałą nr 05/23/09/2014 Zarządu InterRisk SA Vienna Insurance Group z dnia 23.09.2014 r.
- OWU zatwierdzone przez Zarząd Compensa TU SA Vienna Insurance Group uchwałą nr 32 z dnia 17 września 2008 r.
- Serwach M., 2007, *Swoboda wyboru triggers oraz wynikające z niej zagrożenia dla rynku ubezpieczeniowego*, Prawo Asekuracyjne, nr 2.
- Serwach M., 2010, *Komentarz do art. 822 Kodeksu cywilnego*, [w:] Z. Brodecki (red.), *Prawo ubezpieczeń gospodarczych. Komentarz*, t. II, Wolters Kluwer SA, Warszawa.
- Sikora P., 2012, *Dopuszczalność stosowania triggerów claims made w prawie polskim oraz niemieckim*, *Rozprawy Ubezpieczeniowe*, nr 13.
- Ustawa z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych, Dz.U. nr 124, poz. 1152 ze zm.
- Ustawa z dnia 29 stycznia 2004 r. – Prawo zamówień publicznych, Dz.U. nr 19, poz. 177 ze zm.
- Ustawa z dnia 13 kwietnia 2007 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz o zmianie niektórych innych ustaw, Dz.U., nr 82, poz. 557.
- Wierzbicka E. (red.), 2011, *Ubezpieczenia non-life*, Wydawnictwo Fachowe CeDeWu, Warszawa.
- Wtorkowska A., 2010, *Zakres czasowy ochrony*, *Miesięcznik Ubezpieczeniowy*, nr 11, s. 7-9.